

Radivoj Rehar:

Osvobojenje.

*Gori od Rabe do Soče penecē,
Zile in Mure do Reke in Raše,
grobu slovenske svobode in sreče
bile podobne dežele so naše.*

*Sužnji smo bili — dokler vzplapolale
zarje še niso nam, zarje krvave,
s črkami strašnimi nam zapisale
zakone nove in nove postave.*

*Strli tedaj so se naši okovi,
jarma. stoletij otresel se vrat je,
solnce izšlo je in v svobodi novi
rôke smo dali si — združeni bratje.*

*Ali ne vsi! — Še ob Soči in Raši,
Rabi in Muri in Dravi in Zili
v sponi vkovani tam bratje so naši,
svobode cveti še niso jim vzkllili.*

*Bog vsemogočni, ki rešil propasti
nas si, odreši še drage nam brate!
Reši krivic jih sovražne oblasti,
vzreti daj solnce jim svobode zlate!*

Pismo ob desetletnici.

Ko sem bil majhen kot sedaj ti, sem marsikatero popoldansko uro predsedel ob gomilah dveh velikih mož: ob grobu njega, ki je zapel, da največ sveta otrokom sliši Slave, pa ob grobu žalostnega, bledega moža s Sorškega polja. Solnce je sijalo nizko nad Svetim Joštom, Kokra je šumela v mračnih tesneh, in jaz sem pil, sem srečen srkal vase to v kamen zapisano tolažbo:

*Ko jaz v gomili črni bom počival
in zelen mah poraste nad menoj,
veselih časov srečo bo užival,
imel bo jasne dneve narod moj.*

Veliki videc, prerok naš, kako zelo mislim nate to uro! Na tebe in na vse, ki ste sejali v majhnih dneh za veliko žetev. Mogočni, mogočni naši sejavci!

* * *

Ali kaj veš, kako je bilo? Kako bi vedel, ko si pa rojen v svobodni domovini.

Na nebu, znaj, na visokem je gorelo solnce, pa ni gorelo za nas; na obalo našo je bilo morje: tuje ladje je prenašalo iz kraja v kraj; in zvezde, sinko, zvezde zvečer so bile liki brušeni žebelji, zabiti v žalostne mrtvaške prte...

* * *

Tako smo živeli in računarji so že iskali v bodočnosti čas, ko bo umrla slovenska beseda.

Pravičnost pa je odločila drugače in naša vera je bila slavno potrjena: letos poteka deseto leto, odkar smo si segli v roke, trije bratje enega rodu. Glejte, visoko plava Beli Orel, v našem močnem solncu se bleste široke peroti in njih senca sega od Soluna do Gospe svete. Bratje vse do Timave in do Nadiže bistre so zavzeti od bleska njegovih junaških prsi; njegovo oko vidi vse naše in čuje nad njimi.

Plavaj, plavaj, silni čuvar!

* * *

Tole v opombo za lepi praznik, ki ga obhajaj vedrega duha, in v svojem srcu pobožno spregovori: Bog čuvaj našo domovino, našo domačo državo in našega Kralja, vladarja domačega rodu in krvi!

Anton Žužek.

K. Fratinovec:

Dragulji.

5. Preiskava.

Ves tisti čas se je vršila obširna in natančna preiskava, kdo je ukradel dragulje. Zaprte cigane so zaslišavali vsak dan in še mnogo drugih oseb so klicali na pričevanje. Kmalu so dognali, da so tatvino res izvršili cigani. Ti so spočetka na vso moč tajili, nazadnje pa vendar sami izprevideli, da nima zmisla tajiti, ker draguljev nimajo več v posesti in je tudi malo ali nič upanja, da bi še kdaj prišli do njih. Gotovo bodo orožniki tako dolgo preiskovali tisto mesto, da bodo dragulje izvohali. Tako neumni pa cigani niso bili, da bi za prazen nič sedeli zaprti mesece in mesece. Zato so se po nekaj dnevih zaslišavanja vdali in tatvino priznali: vse, kdo in kako jo je izvršil, toda trdili so uporno, da draguljev nimajo več, ampak da so jih izročili nekemu drugemu ciganu, ki jih je odnesel, da sami ne vedo, kam. Ali s to zadnjo lažjo si niso dosti pomagali — verjeli jim niso. Tako so nekaj zgrda, nekaj zlepa končno vendar povedali vso resnico in priznali, kje so dragulje skrili.

Nastala je pa zdaj težava. Tisti brinov grm je bilo treba pokazati. Zanj je pa vedelo samo nekaj cigank, drugi pa ne; zato so se izgovarjali, da ne vedó. Preiskovalne osebe so že smatrale tudi ta izgovor za laž, kar se oglasi stara ciganka in pravi, da vé za tisti grm, kjer leže dragocenosti.

»Kje?« so jo hitro vprašali.

»V grmu, v velikem in košatem brinovem grmu blizu jame, kjer so nas prijeli.«

»Če je to res, ga boš morala pokazati,« jo je prijel sodnik.

»Pokazala ga bom, samo da me boste potem izpustili, kajti jaz sem čisto nedolžna pri tej stvari. Prav nazadnje so dali dragocenosti meni, da bi jih hitro kam skrila, ker ni kazalo drugače. Jaz jih pa sama nisem vzela in sem nedolžna, čisto nedolžna!«

Sodnik je ciganko potolažil in ji obljubil, da jo izpusti, kakor hitro pokaže dragulje.

Še tisti dan so najeli voz in se odpeljali po cesti proti Ledenici. Prišedši na mesto se je stara ciganka takoj postavila pred jamo in se ogledovala na vse strani. Nato je stopila k nekemu brinovemu grmu in iskala po njem. Kmalu pa ga je pustila in stopila k drugemu, toda tudi v tem ni našla ničesar. Iznova je postala, to pot pred uto, in se spet ozirala. Kar naenkrat je pa veselo vzkliknila: »Tale jel!« ter planila k tistemu grmu, ki je bil v njem Frenk odrezal mladiko za bičevnik.

Dolgo je iskala in stikala po njem ter pripogibala veje na vse strani, toda zastonj: draguljev ni našla. Pustila je grm, se zravnila pred njim in ga ogledovala od vseh strani, če se ni morda zmotila.

»No, kaj? — Kako?« so jo izpraševali vsi trije, orožnika in sodnik, ki je bil z njima.

Ciganka je zmajala z glavo in ni nič odgovorila. Sklonila se je in začela spet razmikati veje. Nenadoma je pa nekaj opazila in se zagledala v tisto stvar.

»Kaj buliš v grm?« jo je vprašal orožnik strogo.

Nič odgovora.

»Ociganiti nas hočeš, pazi!«

»Bogme, da ne,« je odgovorila ciganka boječe.

»Samo pazi se! Slaba bi ti predla.«

Ciganka se je opogumila in začela dokazovati svoje: »Pravi grm je tale! Vam rečem, da tale in noben drugi ne, bogme, da ne! Samo nekdo je po našem odhodu tukaj že bil in je moral vzeti škatlo z dragulji. Sem-kaj sem jih skrila, prav v tale grm, pod tole koreniko. No, in zdaj ni ne škatle ne draguljev. Nekdo jih je vzел, vam rečem, da jih je vzел!«

Možje so majali z glavami in ciganki niso verjeli. Prijeli so jo strožje.

»Ženska, lažeš! Utajila bi jih rada, zato praviš, da je nekdo tu bil in dragulje vzел. Dokaži, če ne, te odvedemo nazaj v zapor!«

»Joj, joj, joj!« je zastokala ciganka. »Starka sem, nedolžna! — Še mi ne verjamete in pravite, da tu nikogar ni bilo. Kdo je pa praprot požел tu okrog grma in še v njem? Takrat je še stala, zdaj je pa vsa požeta. Poglejte!«

Ciganka je samozavestno pokazala z roko na požeto praprot okrog in okrog. Nato je stopila h grmu, pripognila sredino do tal in dejala:

»Zdaj pa še sem pogledjte! Kaj pa tale odrezana veja? — Ko sem jaz tukaj skrila škatlo z dragulji, je bila veja še cela. Prisežem lahko, da je bila cela, prisežem pri vseh naših ciganskih očetih, dedih in pradedih dva tisoč let nazaj. Razumete? — In vam pravim to: Kdor je odrezal vejo ali požел praprot, ta je tudi dragulje našel in jih spravil. Iščite ga! Jaz sem povedala vse po resnici in pravici in sem nedolžna. Pri vseh naših očetih, da sem nedolžna!«

Tako je dokazovala prebrisana ciganka. Možje so jo poslušali in molčali. To jim je dalo misliti. Videli so stebelca požete praproti, videli ostanek odrezanega brinovega vrha, in še prav od blizu so pogledali in natančno, kakor da so hoteli ugotoviti, pred koliko dnevi je bil kdo tukaj. Vedeli so pa tudi, da imajo pred sabo ciganko, prevejano in vseh muh polno, ki ji ni verjeti vsake besede.

Tako so premišljali. Vendar so se domenili med seboj, da treba iti v vas poizvedet, kdo je tukaj žel praprot in kdo odrezal brinovo mladiko.

Spotoma se je eden izmed orožnikov domislil pastirjev, ki so jih bili tisti dan zapodili izpred jame, ko so zalotili cigane pred njo. Padlo mu je zdaj v glavo, da bi bili utegnili prav ti pastirji kaj šariti pozneje okrog grma. In res, možje so takoj soglasno sklenili, da treba v vasi natančno poizvedeti, predvsem pa poiskati tiste štiri pastirje ter jih na čisto izprašati.

Mlajši orožnik je odvedel ciganko nazaj v mesto, starejši pa, ki je bil orožniški narednik, je s sodnikom krenil v vas. Spotoma sta se domenila in v vasi ločila. Vsak je šel na svojo stran. Narednik se je oglasil najprej pri županu. Izpraševal ga je o tistih štirih pastirjih, ki so pasli živino okrog Ledenice tisto dopoldne, ko so orožniki prijeli cigane zaradi tatvine draguljev.

Župan je bil v zadregi, kaj naj pove, kajti vaških pastirjev je bilo več, ki so pasli živino po tisti gmajni. Kdo bi mogel vedeti, kateri štirje so baš tedaj bili tam? Tako se je opravičeval orožniku. K sreči so županu priskočili na pomoč otroci, ki so za vse tiste pastirje dobro vedeli, in tudi to, kako so jih orožniki zapodili od jame. To so takoj povedali in rekli, da so bili zraven: Amerikanca starejši sin Frenk, Hrvatov Polde, Smrekarjev Cene in Voglarjev Lipe.

Orožnik si je zabeležil njih imena, starost in številke hiš. Glede praproti je pa župan povedal, da jo ima pravico požeti tisti, ki ima tam svojo parcelo, to je kajžarica Antonka, hišna številka 21.

Ker je bila Voglarjeva hiša blizu županove, je stopil orožnik najprej tja, nato k Smrekarju in za tem šele k Hrvatju in Amerikancu. Prav nazadnje je obiskal kajžarico Antonko.

Lipe in Cene sta bila tista dva pastirja, ki sta se na poziv orožnikov takoj odstranila in šla zavračat živino. Povedala sta, da Frenk in Polde nista šla tedaj proč, ampak sta ostala blizu jame nekje skrita za grmom in od tam sta opazovala, kaj se bo zgodilo s cigani. Tako sta jima sama povedala, ko so prišli pozneje skupaj. Od tedaj, sta rekla Cene in Lipe, pa niso bili več pri jami.

Frenk je bil tisti dan doma. A še preden je prišel orožnik do njega, je že izvedel po otrocih, česa mož postave išče.

V njem se je ta hip dvignila upornost: »Ne podam se in ne izdam! Naj le voha okrog po vasi, če hoče — od mene pa ne izve o draguljih prav nič. Rajši jih zakopljem deset brazd globoko, a ne izdam jih orožnikom. Saj vem, nagrado bi radi, požrli bi jo radi sami, meni bi se pa potem smejali. Kakopak! Ni Frenk tako neumen, da bi se dal kar tako iz lahka. Jaz sem našel dragulje in jaz bom prejel tudi nagrado, čeprav bi moral iti v Ameriko ponjo. — Kdo mi pa kaj more? Nihče nič! Nihče ni videl, nihče nič ne ve, torej naj dokažejo, ako morejo, da jih imam jaz. Če pa kaj sumijo, naj! To še ni noben dokaz. Tako je in nič drugače! Frenk, le drži se!«

Tako je opogumljal Frenk sam sebe in zagovarjal v mislih svoje početje. Njegova vest pa mu je govorila drugače. Vendar se je delal mirnega, ko je stopil mož postave predenj. Odgovarjal je orožniku pogumno in prepričevalno, kakor da se ni zgodilo prav nič hudega. Povedal je, kako so se igrali in poslali Lipeta v Ledenico; ko pa je ta ves preplašen pridiral nazaj, so se vsi skupaj odpravili pred jamo gledat. Priznal je tudi, da sta se s Poldetom skrila za grm in opazovala, kako se bo stvar iztekla. To se je ujemalo s pričevanjem prvih dveh dečkov, toda treba je bilo odgovoriti tudi na to, zakaj prav za prav sta se skrila in nista odšla k živini kakor ona dva.

Frenk je bil z odgovorom kmalu na jasnem in je rekel hudomušno: »I, radoveden sem bil, kaj bodo cigani storili, in pa, ker sem mislil, da se bodo orožniki z njimi spoprijeli.«

»Kaj sta pa potem počela, ko so cigane odgnali?«

»Nič. Malo sva gledala okrog, če bi kaj dobila.«

»Zakaj sta pa iskala?«

»Kar tako, iz radovednosti.«

»In kaj sta preiskala?«

»Polde je brskal po uti, jaz pa po jami.«

»In po grmih?« ga je prekinil orožnik.

»Po grmih? Kaj pa naj iščem po grmih? Saj tam ni lešnikov in brinovih jagod nisem nabiral.«

»Pa sta kje kaj našla?«

»Jaz nič, Polde pa je. Čuden kriv nož je dobil v uti in ga ima še zdaj.«

»Pa vendar sta morala tudi po grmovju kaj šariti, saj je eden od vaju odrezal v brinovem grmu vejo.«

Pri tem vprašanju se je Frenk za hip ustrašil in zmedel, izdal se pa ni. Povedal je resnico in priznal, da je v nekem brinovem grmu odrezal palico za bičevnik, ker se mu je zdela pripravna in pa —

»Prej si pa rekel, da nisi nič iskal po grmih,« ga je prekinil orožnik.

Frenk je spoznal, da jo je malo zavozil, in občutil je, da ga mož skuša in mu nastavlja past, da bi se ujel vanjo. Pa se ni.

»Saj tudi nisem,« je dejal Frenk malo razdražen; »tisti vrh sem ugledal čisto slučajno, ne da bi ga kaj iskal. In ko sem videl, da je tisti vrh dober za bičevnik, sem ga pa odrezal. Ali je to kaj hudega?«

»Kaj zmeraj rabiš brinove bičevnike?«

»Mi pastirji imamo brinove najrajši, ker so najbolj trdni.«

»Kaj si pa še našel v tistem grmu, ko si rezal bičevnik?« ga je zvito vprašal orožnik.

»I nič,« je odgovoril Frenk začuden. V zadregi se je pričel sklicevati na Poldeta, ki je bil blizu zraven in je videl vse, češ, naj pa on pove, ako njemu ne vjame.

To je bilo za Frenka dobro, da je imel pričo tako blizu. Polde, ki se je orožnika močno ustrašil, je res povedal v glavnem prav isto ko Frenk. Povedal je vpričo vseh domačih, ki tudi niso molčali, da res ni ničesar našel razen tistega noža, ki ga je tudi pokazal in izjavil, da nič ni videl in nič ne ve, da bi bil Frenk ali kdo drugi izmed pastirjev našel kaj posebnega.

Spričo takih izpovedi je orožnik pustil pastirje in odšel h kajžarici Antonki. Toda tudi pri njej ni izvedel nič ugodnega. Ženica niti tega ni vedela, da so ji praprot poželi. Jela se je jeziti in pritoževati nad ljudmi, ki so tako nesramni, da gredo krast takemu revežu, kakor je ona.

Tako je bila kajžarica izven vsakega suma in orožnik je ni več nadlegoval. Obrnil se je in krenil skozi vas nazaj k županu. Frenk in Polde sta se mu zdela vseeno sumljiva. Kaj, če sta se med sabo dogovorila?

Radi večje gotovosti je hotel vprašati župana, kaj on ve in kako on sodi o teh dveh dečkih. Kakega vedenja in značaja sta? Če se rada lažeta? Če tudi kradeta? In še več takih stvari. Tudi o njunih starših je hotel marsikaj izvedeti.

Županu se je zdela stvar kočljiva. Svoje ljudi je pred oblastmi nerad spravljal ob dobro ime, zato je orožniškemu naredniku, ki ga je poznal, na kratko povedal samo toliko, kolikor se mu je zdelo primerno in prav nič škodljivo ne za prvega in ne za drugega, to je o Poldetu nič posebnega, o Frenku pa le to, kar je bilo splošno znano, da je bil v Ameriki, da je prebrisan in korajžen dečko in nič drugega.

Nič kaj zadovoljen s samim seboj je krenil orožnik proti domu. Ni verjel popolnoma ne ciganki, ki je zatrjevala, da je skrila dragocenosti pod grmom, in ne Frenku, ki je zagotavljal, da on ni pod grmom ničesar našel. »Pa se bo že izkazalo,« je dejal sam pri sebi, »Frenka vedno lahko dobimo, saj vemo, kje je.«

(Nadaljevanje.)

J. E. Bogomil:

Na polhe!

Spiš kakor polh — se kregajo pridne mamice včasih nad vami, če predolgo gledate pod kožo.

To je prav za prav slabo spričevalo za vas — ne zamerite! Zakaj polh je res velik zaspanec. Večji del svojega življenja prespi v svojem duplu, ki pa navadno ni narejen posebno imenitno, pač pa z živili zlasti v jeseni bogato založen. Polhov dom se v navadni človeški govorici tudi imenuje luknja. Navadno spi v nji polh 6—7 mesecev v letu.

Polh zaspi skoro redno že v oktobru ali začetkom novembra in se prebudi naslednjega leta šele v aprilu. V poletnih mesecih pa živi tako bolj kakor baje Turki meseca ramazana. Tega meseca imajo namreč Turki »veliki« post. Podnevi počivajo, ponoči pa jedo in pijejo. Polh se pa tudi med dnevom skriva, na noč pa oživi in si išče hrane.

Kljub temu pa, da je polh tak zaspanec, ga moramo vendar obsoditi kot velikega škodljivca. Na svojih ponočnih pohodih z veliko požrešnostjo tare orehe, obira sadje, lešnike, zrnje, tudi jajce se ne brani in celo mladim ptičkom ne prizanaša.

Polh živi najrajši po bukovih in hrastovih gozdih. Tu se rodé tudi njegovi mladiči. Navadno se jih poleže 3—6. Jeseni je pa polh najbolj rejen, in takrat ga ljudje tudi pridno preganjajo in lové. Kako se pa to godi, nam je jako natančno popisal naš slavni pripovedovalec Josip Jurčič že kot sedmošolec v »Slov. Glasniku« leta 1864.: »Jesenska noč med slovenskimi polharji«, in nam tako to delo prihranil. Sicer si pa ta posel tudi lahko ogledate na naši sliki, ki je delo rajnkega našega slavnega slikarja Jurija Šubica.

Polhovo meso je bilo zelo priljubljeno že starim Rimljanom. Imeli so kar nalašč zato pripravljene kraje, kjer so polhe redili in mastili. No, tudi naš rod se polhovega mesa ne brani.

Mogoče so vam znane tudi polhovke. To so kape, narejene oziroma sešite iz polhovih kožic. Iz teh kožic lahko spoznate tudi barvo polhovega kožuha. Včasih so ljudje take kape prav zelo nosili. Bilo je to blago poceni in trpežno. Dandanes pa ljudje rajši nosijo drago plačano, pa dosti slabše tuje blago. So pač časi, ko nam je vse domače slabovredno.

Svjatoslav:

Tiho, dragi . . .

*Tiho, dragi, tukaj spi moj revni brat!
Padel je na cesti v bolnem šumu
in srce mu je izkrvavelo.
V rokah nosil božje je razpelo.*

*Tiho, dragi, tukaj spi moj revni brat!
Padel je z Gospodovim imenom v ustih,
do zvezdâ se razžarel visoko
in za slovo podal nam blede roko.*

*Tiho, dragi, tukaj spi moj revni brat!
Ko angel bo poklical k solncu speče,
vstal bo mlad, svetel kot božji sin,
vstal bo v zarjo, v luč neskončne sreče.*

Matko Krevh:

Korajža pa taka!

Jaz te brcnem, jaz te brcnem! — pretila je koklja-golovratka petelinčku-rjavčku, ki se je pravkar ravsala s petelinčkom-sivčkom. Za prazen nič sta si skočila v perje. Koklja se je — nevedoč za izrek »naj te kura brcne!« — upravičeno jezila nad rjavčkom, ki je bil v kurji družinici pravcato seme. Pa še ni utegnila dvakrat pobrskati po tleh, že se je pretepala rjavček s tretjim petelinčkom. »Kurik-tata« se je kregala koklja nad paglavcem ter že namerila, da bi ga kavsnila. Rjavček se je potuhnil med ostalo piščad ter se tako izognil kazni hude mame. Pa kaj je to pomagalo! Rjavčku-petelinčku kri ni pustila, da bi bil za trenutek pri miru. Zdaj se je sprla s tem, zdaj skavsala z onim — kar po vrsti — ves ljubi dan. Še zvečer, ko so se zaspani bratci čivkajoč spravljali spat, je do hudega razjezil mamo. Tokrat jih je pa dobil po hrbtu, da se je ves skesan skrila k tovarišem pod mehko odejo.

Tak je bil ta petelinček-rjavček in takih porednežev je znabiti mnogo med bralci Vrta in Angelčka. Saj ne pravim, da ste

hudobni — Bog varuj! — le poredni ste in nagajivi. Zdravi ste, mladi in podjetni. Kdo bi se čudil, če se morajo mamicе jeziti nad vami! Ko je pa mera polna, kajne, tedaj pa oče sežejo po šibo. Tedaj je šale konec: v hiši in okrog hišnih voglov zavлада čudovit mir... Kako dolgo? Kaj bi pravil!

Že vidim v duhu nekatere, kako dvigajo glave, češ, na piki nas ima, porednež. Jaz? Sam sem bil porednež svoje dni, pa da bi imel koga zaradi porednosti na piki? Mar naj vas hvalim? Ne storim ne enega ne drugega, ker ne sovražim porednosti, pač pa hudobijo, potuho in zahrbtnost. Na piki pa imam res nekaj, kar je v zvezi s petelinčkom - rjavčkom in morda tudi — z vami. Kaj pač? I no, korajžo — ali bolje — bojzljivost malih dečkov, ki so takrat, ko se čutijo varne, silno junaški; ko pa nevarnost ali bavbav le z mezinčcem zmiga, pa skopni njih korajža ko sladoleđ pred sladkosnedeži.

Zdi se mi, da sem se s to trditvijo še bolj zameril pri mladih prijateljih, kojih junaška korajža je izven vsakega dvoma. Vsaka

trditev mora pa biti tudi dokazana, da drži. Jaz hočem svojo trditev podpreti s prav močnimi dokazi, s takimi iz življenja. Ni kobac, da mi ne bi verjeli.

Pri Jelenovih so živeli in noreli štirje otroci: osemletni Tonček, leto mlajši Nandek, petletna Franica in Matiček, štiriletni junaček v prvih hlačkah. Bili so otroci, kakor jih je na tisoče po slovenskih domovih: zjutraj zaspani in lačni, opoldne upehani od igranja, včasih tudi od dela, in spet lačni, zvečer lačni, zaspani in krmežljavi. Seveda ni bilo vselej tako — razen, da so bili zmiraj lačni — ker se otroci spreminjajo kakor aprilsko vreme. Tudi Jelenovi otroci so bili podvrženi najrazličnejšim spremembam. Starejša dva sta že hodila v šolo.

»Ali je to kaj posebnega?«, vprašate. »Mi hodimo že pet, šest, sedem let v šolo.«

»Zaradi mene lahko hodite sto let, pa vseeno mi ne ovržete trditve, da sta se Jelenov Tonček in Nandek s svojim vstopom v šolo precej spremenila.«

»Kako neki?« vprašujete spet radovedno. — Kako? Ponosnejša sta postala pred svojo sestrico in bratcem Matičkom; bahala sta se, kakor bi imela že vso učenjakarsko modrost v mezincu, in iger sta znala več, kakor sta imela oba prstov na rokah in nogah. Priznati mi morate, da to niso mačkine solze.

In še ena lastnost se ju je oprijela, namreč korajža mladih petelinčkov. Kot dokaz naj navedem njiju razpraskana obraza in raztrgane rokave. Kar je res, je res: hudobna nista bila, le svojo čast sta branila. In po pravici! Ali bi bilo vam prav, če bi vas tovariši zmerjali približno tako, kakor so zmerjali Jelenova, na primer: Jelenova dva — rogata oba; ali Nandek Jelen — od jeze zelen; ali: Ni večjega kajóna od Jelenovega Antona. In tako dalje. Kdo bi jima torej zameril, če sta se, tako izzvana, zakadila v zmerjajočega nasprotnika ter ga včasih do dobra premikastila, še česče se pa umaknila tepena in poražena.

»Prav sta storila,« se potegujete cenjeni čitatelji za njiju. »Izzivati se tudi mi ne damo. Sicer pa ste sami rekli, da sta branila svojo čast.« — Hahaha, na limanice sem vas hotel speljati in — posrečilo se mi je, hahaha! Priznali ste, da ste tudi vi taki petelinčki-pretepači. Mar ne? Jelenova Tonček in Nandek bi se morala pritožiti pri gospodu učitelju, ki bi bil grde zmerjače že primerno kaznoval. Tega pa nista storila, zato sta jih tolikokrat skupila. Toda, ko bi bila o svojem nejunaškem pretepaštvu vsaj molčala! Da bi ju bili vi slišali, kako sta se hvalila ter poveličevala svojo korajžo do nebes! Naravnost bahala sta se. To je pa greh. Sestrica Franica in bratec Matiček sta jima seveda vse verjela ter ju zato skoro oboževala.

Hvalisana korajža je pa podobna piškavemu orehu. Zato ni bilo čudno, da se je Tončkova in Nandekova korajža kmalu pokazala v pravi luči.

Zgodilo se je to tako-le:

Deževne poletne nedelje je bilo. Otroci so ostali doma, le oče in mama sta šla v uro oddaljeno župnijsko cerkev k sv. maši. Naročila sta pa otrokom, da morajo ob času, ko se vrši v cerkvi sveto opravilo, zmoliti doma vsaj en del svetega rožnega venca ter da ne smejo stikati ali brskati po omarah in policah, najmanj pa se dotakniti ure na steni. Otroci so vse sveto obljubili, zanašajoč se seveda na razne sladke dobrote iz mesta, kjer sta se oče in mati pomudila vsako nedeljo.

Doma je ostal tudi pastir, ki pa tokrat ni odgnal živine na pašnik, ampak jo je zadrževal v bližini hleva v tako zvani 'gorici', da bi v slučaju močnejšega naliva takoj lahko zgnal živino v hlev in bi sam lahko vedril pod streho.

Prvo nalogo, to je molitev rožnega venca, so Jelenovi otroci izvršili po svojih močeh in zmožnostih. Tonček je molil naprej, drugi so mu odgovarjali. Da je Matiček tuptatam zaostal, kdo bi mu zameril, saj je nosil šele prve hlačke.

Po molitvi — Bog jim ne prištevaj njih raztresenosti v greh! — se je pričelo »nedeljsko opravilo«, to je: Tonček je »pridigoval« in »maševal«, Nandek je trjankal z železnimi lonci, Franica je bila cerkvena pevka, Matiček je pa ministriral. In glejte! Matiček je svojo vlogo najboljše rešil, ker je bil, kar se da, neroden — kakor so namreč ministranti večjidel vsi.

Po »opravilu« se je pričela zabava. Kakor je vsem dobro znano, je prepovedani sad najslajši. Zato se je Tonček brž lotil ure. Franica in Matiček sta ga zvesto opazovala, dočim se je Nandek zabaval s svojimi igračami. Jojmina, kako je bilo prijetno, ko je Tonček pritisnil na dobro znano pero, da je ura udarila. Lepše godbe si Tonček sploh ni mogel misliti, kakor je bila ta v stenski uri. Najprej je reklo: »Táka,« nato pa je drdralo: »rrrr—tink—rrr—tink—rrr—tink—rr—« in končalo na kratko »še-ka«. Tonček je venomer pritiskal na pero, ura pa je bila brez konca in kraja. Ko je dospel utež do tal, je Tonček uro zopet navil. In se ni naveličal tega dela, pač pa je uri presedalo večno navijanje. Moj Bog, saj tudi vi, mladostni naročniki Vrtca in Angelčka, nestrpnostopicate z nogami, ako vam sosed, ko vas zasači na svoji črešnji ali hruški, navije uro, to je, ušesa.

Še enkrat je Tonček navil uro, ura je pa rekla rezko: Brrrrr — pok! — in utež je ležal na tleh. Kar mrzlo je spreletelo Tončka in na jok mu je šlo, ko se je trudil, da bi navil uro, a mu je odpovedala pokorščino.

»Za božjo voljo, kaj bodo rekli oče, ko se vrnejo?«

Take strašne misli so mu rojile po glavi. Franica in Matiček sta ga gledala nekaj časa sočutno, nato pa sta si poiskala svoje igrače.

Tonček bi se bil najrajši skril — Bog ve kam. Celó na smrt je mislil. Oh, kako bi ga objokovali! Oče bi mu uro seveda takoj odpustili in še bridke solze bi pretakali za njim. Zares: samemu sebi se je Tonček začel smiliti. Vsa korajža ga je minila in vsa nedeljska zabava je zaradi pokvarjene ure splavala po vodi.

Tedaj se je oglasila Franica s predlogom: »Tonček, igrājmo se lisico in volka!«

Tonček je žalostno odmajal z glavo ter rekel: »Ne maram te igre!«

»Tonček se boji volka!« je pripomnil Matiček kar tako.

»Jaz — da bi se bal volka? Še eno tako zini, pa te bom, da boš pomnil.«

»Matička ne smeš udariti,« je branila Franica, »povedala bi očetu.«

»Tožengrošarca!«, ji je zabrusil Tonček v obraz. »Jaz se ne bojim ne volka ne medveda, še leva me ni strah.«

»Ker teh zverin ni tukaj,« ga je zavrnila Franica.

»Kaj boš ti, ki se miške prestrašiš!«

Nandek je iz previdnosti molčal, ker je vedel, da se Tonček boji že same šibe-brezovke tam za podobo sv. Družine. Ni se pa hotel zameriti bratu, ker je imel s sosedovim Poldkom še obračun, pri katerem bi mu Tonček pomagal.

»Jaz se nikogar ne bojim!« se je razkoračil iznova Tonček mogočno kakor pravcati velikan Brdavs. V istem trenutku se je pa zadržlo v veži nekaj tako neznansko grdo, da so vsi otroci onemeli od groze. Ta nečloveški glas ni bil me-e-e, tudi ni bil mu-u-u, še manj mi-i-i ali ma-a-a, ampak neka zoprna mešanica iz meee in moo. Matiček je prvi spregovoril: »Volko-dlak je!«

»Križ božji,« je zavpila Franica.

»Požrl nas bo,« je pristavil Nandek. Tonček pa je junaško predlagal: »Skrijmo se! Jój!« In prvi je skočil na peč, za njim se je pa pognal Nandek. Franica si je poiskala zavetišče pod posteljo, le Matiček je kolovratil po sobi, ker ni vedel, kam bi se skrila.

»Matiček, skrij se,« se je bala Franica za svojega bratca.

»Volkodlaka nam privabi v sobo!« je pripomnil s peči Nandek.

»Ata, mama, kje ste!« je vzdihoval Tonček, bojazljivo stiskajoč se v kot, da bi ne videl volkodlaka, ako bi prilomastil v sobo. — Zunaj je pa strašil zategnjen meee, pomešan z groznim mooo.

»Jój, Bog nam pomagaj!« je vzdihovala Franica.

»Zaklenimo vrata!« je svetoval Nandek.

»Zakleni jih ti, mene je strah,« je odgovoril z jokajočim glasom Tonček. Da, Tonček, junaški Tonček, ki se nikogar ni bal, a je zdaj od strahu medlel na peči! Korajža pa taka! Vsak petelinček mu lahko postrže s krepeljčkom, češ, bolj sem korajžen nego ti!

Edinega Matička ni bilo strah bedastega mееekanja v veži. Radoveden, kakšen je volkodlak, je hotel odpreti vrata. Da tega ni storil, je preprečilo Tončkovo kričanje s peči: »Matiček, ne odpri! Vse nas požre volkodlak.«

Tedaj so se naglo odprla vrata in v sobo sta stopila Jelenov oče in mati.

»Huuu — volkodlak, volkodlak! Za peto me vleče, požreti me hoče, huuu — — —!« se je obupno glasilo s peči.

»Kaj tuliš na peči?« je zagrmelo od vrat. — Oh, bili so oče! Hvala Bogu — in — o gorje!

Ura ...!

»Volkodlak!« je zaječal Tonček na peči.

»Tele je bilo, ne pa volkodlak.«

»Jaz sem takoj spoznal našega telička,« je rekel Matiček. »Zato se ga nisem bal. Vsi drugi so se pa poskrili.«

»Poskrili? Pred teličkom, ki je zašel v vežo? No, korajža pa taka!« Tako so govorili Jelenov oče ter iskali zajca, da bi si sezuli škornje. Pri tem so opazili na tleh utež stenske ure.

»Kaj pa to pomeni?« so rekli s poudarkom.

»Tonček je uro popravljaj,« se je oglasila Franica.

»Aha, za uro je imel dovolj korajže, pred teletom se je pa skrila na peč! Tak junak! Pokažem mu, kako se ura navija.«

Jelenov oče so svojo grožnjo tudi spolnili ter ž njo Tončka ozdravili prevelike in škodljive korajže, ki je podobna piškavemu orehu.

Svjatoslav:

Jesenska popevka.

*Poljane zorijo
in zarje gorijo
na modrih gorah.*

*Doline so rdeče
kot rože goreče
v nebeških rokah.*

*V ljudeh solnce cvete.
Vse pesmi zajete
so v hvalo Boga.*

*V vriskanju smo glasni
in čakamo jasni
belote snega.*

Karintiofil:

Dobrač.

III.

Očudoval sem z vrh Dobrača krasoto koroške zemlje. Resnične so oesede, ki jih je zapisal o Koroški Nemeč Henrik Widmann: »Temne višave se menjavajo z rodovitnimi, blagoslovljenimi dolinami in v sa-njavih alpskih jezerih se zrcalijo bežeči oblaki. Kakor srebrne nitke preko zelene obleke potekajo reke in nosijo pozdrave svoje ledeniške domovine v daljna morja. Ti svet krasan, moj Korotan!«

Severno od Dobrača ti zre oko Milštatsko jezero, na vzhodu pa ob skrajnem robu Celovške kotline Osojsko jezero in malo pod njim največje in najbolj obiskano koroško jezero: Vrbsko jezero. Še se razlegaju slovenski glasovi ob bregovih tega najlepšega koroškega jezera, a vedno bolj zami-rajo, zlasti na severnem obrežju. Ob Vrbskem jezeru ležijo najslovitější koroška letovišča: Vrba, Poreče, Otok, Kriva Vrba.

Na sredi med Ziljsko in Rožno dolino leži okroglo Baško jezero z otokom na sredi. Malo južno od Vrbskega jezera ležita obe Hodiški jezeri. Najlepše jezero v Podjuni pa je Klopinsko jezero, po obliki podobno Blejskemu jezeru. — Res, dežela visokih gorá in jezer je zelena Koroška.

Pa se vrnimo spet na Dobrač in v Ziljsko dolino. Dobrač skriva v svoji notranjosti dragoceno rudo, svinec. Na severnem vznožju Dobrača leži Plajberk. Tu je največji svinčeni rudnik stare Avstrije. Na vzhodnem vznožju Dobrača, pol ure južno od Beljaka, leže Beljaške toplice. Tudi naš Alešovec jih omenja, ko popisuje svoje potovanje po Koroškem. V Toplicah se je zastoj dobro najedel in napil in še zbrali so zanj 6 goldinarjev v denarju. Topla voda, ki vre iz zemlje, ima 22° C toplote.

Zemljėslovci mislijo, da se nahajajo v osrčju Dobrača ogromne votline, podobne Postojnski jami. Vsa padavina namreč zginja v notranjost gore.

Mislijo celo, da se nahajajo v gori podzemeljska gorska jezera. Ima torej neko resnično jedro stara pravljica, ki pripoveduje o velikem jezeru v notranjosti Dobrača.

Dobrač je ziljska gora. Zila se je v starem času imenovala Gila, Slovenci so jo imenovali Zila, Nemci pa Gail. Med Slovenci v Ziljski dolini se je ohranila še stara slovenska narodna noša. Kadar je pri Zili »žegen« (cerkveni sejem), nastopijo dekleta v starih narodnih nošah. Te v narodnih nošah imenujejo »Slovence« (Slovenke), one v navadnih oblekah pa »Nemcle« (Nemke). Dokaz, da je ziljanska narodna noša pristno slovenska in da so sprejeli Ziljani navadno obleko šele od Nemcev. Še danes imenujejo narodno nošo »sovénš gvant« (slovensko obleko).

(Konec.)

K. J. Erben-Jožef Gruden:

Pravljica o Litoškem jezeru.

Pred davnimi časi so se hodile v Litoho kopat tri vile. Neki dan je šel Holeček v somraku okoli studenca domov in jih je videl. Ena med njimi mu je bila posebno po volji. Stal je in jih gledal kakor okamenel, dokler mu niso zginile izpred oči.

Od tistega dne ni imel Holeček nikjer obstanka. Sklenil je, pa naj velja, kar hoče, da tisto lepo vilo ujame in jo vzame domov za ženo. Dan na dan je hodil potem k studencu. Skril se je v gosto grmovje, dokler niso čez tri dni vile res spet prišle.

Toliko, da so se Holečku na dva ali tri korake približale, je planil iz goščave, pograbil izvoljeno in zbežal ž njo domov. Ni se oziral in ni videl, kako hitro sta se ostali dve vili spremenili v golobici, svojo družico obletali in klicali: »Linda, Linduša, ne pravi nikomur, čemu je voda v Litohi!«

Linda je živela s Holečkom v miru, a izgovorila si je, naj ji nikdar ne očita, kaj je bila. Holeček ji je vse sveto obljubil.

Neki dan je bil Holeček na polju. Linda je šla na studenec, pogledala po nebu in zajela vrč vode. Ko pa je prišla domov, je ukazala družini, naj nemudoma vse žito, tudi če bi bilo še zeleno ter tako s polovico zrnja v klasju, požanjejo in speljejo domov. Linda je bila sama povsod zraven in kmalu je bil ves nažanjek z zelenim vred doma.

Holeček je slišal že na potu, kaj se je bilo zgodilo, in ljudje so mu načenečali polno glavo.

Ves jezen je prišel domov. Ko je zagledal Lindo sredi zelenega snopja, kako je držala lončeno skledo in škropila žito z vodo, se ni mogel premagati, pa se je zadržal nad njo: »Ti si divja ženska! Zakaj si mi to napravila?«

Lindi je padla skleda iz rok. Žalostno je pogledala na Holečka, molče sklenila roke, prestopila prag in zginila.

Tri dni na to je privršala silna nevihta. Toča je potolkla ves poljski pridelek, tako da se ni poznalo, kje je kaj raslo.

Zdaj šele so se odprle oči Holečku, da Linda ni bila navadna ženska. Vedela je že naprej, da pobije toča polje in je tako vsaj nekaj otela.

Ali kako je Holeček ostrmel, ko je prišel na pristrešek, kjer je bilo žito spravljeno! Tu je videl od tal pa do samega stropa polno lepih, težkih in kakor zlato rumenih klasov in vse žito, kakor bi bilo najlepše na polju dozorelo. Zdaj je tožil in tarnal, da je Lindo spodil s svojega doma. Hodil je po gozdu, hodil ob studencu, klical in klical Lindo, ali vse zastonj. Holeček je čakal na studencu cele dni in noči in se ni nič več vrnil domov.

Modrost v pregovorih domačih in tujih.

Ogenj. (Konec.)

Ogenj in voda dobro služita, a slabo gospodarita.

Kar ogenj ustvari, tudi ogenj konča.

Ogenj se ne gasi s slamo.

Ogenj se z ognjem ne gasi.

Pri ognju se vosek taja.

Ogenj in slama ne ostaneta dolgo skupaj.

Ni ognja nad vodo.

Ogenj konča bajto in palačo.

Ogenj uniči mnogo, voda vse.

Ogenj v stari slami težko pogasiš.

Kdor se hoče ognja ubraniti, mora iskre gasiti.

Ognja, ki me ne peče, ne gasim.

Kdor se ognja boji, naj kovaštvo pusti.

Kdor se z ognjem igra, se opeče.

Kdor v ogenj piha, mora varovati oči.

Kar si v ognju zgubil, moraš v pepelu iskati.

Kdor se z ognjem igra, se opeče.

Kdor ima ogenj v roki, dobi dim v glavo.

Ko je ogenj v strehi, zastonj gasiš.

Velikega ognja veter ne pogasi.

Ognja, kašlja in garij ni lahko skriti.

Pri tujem ognju se je poceni greti.

Reki.

Z ognjem in mečem.

Sta kakor ogenj in voda.

Gre zanj v ogenj.

Iz dima v ogenj.

Je že ogenj v stehi!

Vas ima 50 ognjev.

Med dva ognja priti.

V prvem ognju.

Ogenj z nebes klicati.

Drobiž.

Nekaj o kačah.

Zanimivo je, kako se vedejo razne živali pri pogledu na kačo. Nekatere se niti ne zmenijo zanje, druge so pa nenadavno preplašene. Vendar je pa

ugotovljeno, da se domače živali manj boje kač kakor pa divje. Domača perutnina kačo popolnoma prezre, toda žerjavi, kibici in še par drugih ptic jo pa takoj odkurijo, kakor hitro opazijo kačo. Papagaj, četudi že dolgo udomačen, je ves preplašen, če ugleda le navadnega slepca. Goveja živina nima strahu pred kačo, to pa zato, ker je strupena kača v naših krajih razmeroma redka prikazen. Slon se ne boji tudi največje kače, ker dobro ve, da je njegova koža najboljše varstvo proti vsakemu piku. Toda lev in tiger takoj zbežita proč od kače.

Opica ne prenese pogleda na kačo, tudi taka ne, ki je rojena v ujetništvu. Darwin je nekoč napravil zanimivo preskušnjo z opicami in kačami. Hotel je vedeti, kaj je pri opicah močnejše: radovednost ali bojazen. Pred časom so v Londonu kazali film, ki so ga posneli v londonskem zoologičnem parku. V veliko košaro so položili kačo ter pokrili s pokrovom, a ne privezali. Košaro so postavili v prostor, kjer je bilo več opic. Te niso košare takoj opazile, sčasoma so se ji le približale in najpogumnejša med njimi je privzdignila pokrov. Vse opice so iz radovednosti pokukale, kaj mora biti v košari, toda v istem hipu so tudi vse zacvilile, spustile pokrov ter se stisnile v skrajni konec ograje. Vse prizadevanje čuvajev, da bi se še enkrat približale košari, je bilo zaman.

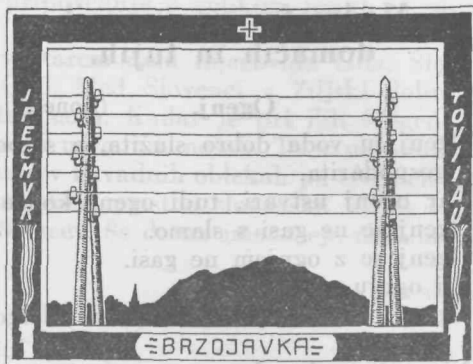
Šimpanz, rojen v zoologičnem parku, ki še nikdar ni videl kače, je bil popolnoma iz sebe, ko so mu jo pokazali, in par mesecev star orangutan se je drl na vse pretege, ko je kačo prvič ugledal. Tako pri živalih. Ako pa pokažemo kačo malemu detetu, se bo pa zveselilo pogleda na kačo in se hotelo igrati z njo.

Najvišji hotel v Evropi je na gori Jungfrau v Švici. Leži ob končni postaji jungfrauske železnice, 3400 metrov nad morjem, še 800 metrov više kot je vrh Triglava. Hotel ima štiri nadstropja z 18 moderno opremljenimi sobami.

3. Brzojavka.

Demanti. Prve demante so dobili v Indiji. Demante brusijo, najbolj znana brusilnica je v Amsterdamu na Nizozemskem. Prah, ki odpade, pa tudi porabijo; najrajši napravijo iz njega druge demante, ki pa seveda nimajo iste cene. Pri brušenju slovitega demanta »Regent« odbrušeni koščki in prah so imeli vrednost 180.000 francoskih frankov.

Nemci v Rusiji. Malokomu je znano, da imajo Nemci ob Volgi in v Južni Rusiji velike kolonije in da jim je ruska vlada ustanovila celo lastno republiko ob Volgi. Po nemškem kmečkem koledarju za leto 1925. so našli pri zadnjem ljudskem štetju v Rusiji 905.153 Nemcev. Ker pa niso šteli v vseh nemških vaseh, lahko računamo število Nemcev na 1 milijon.

Kaj brzojavimo rajnkim? Pazite na lončke ob brzojavnem drogu!

Rešilci in imena rešilcev — ki se sprejemajo le tekom 10 dni po izidu lista in se objavljajo le imena onih rešilcev, ki bodo rešili vse zagonetke — v prihodnji številki. — Kdor je izžreban, naj javi na upravništvo Vrta (v Ljubljani, Sv. Petra c. 80) — ne na uredništvo! — kaj želi za nagrado.

Uganke, skrivalice in drugo.

1. Črkovnica.

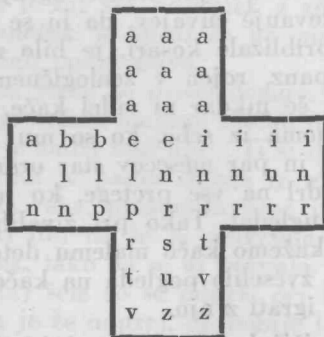
M. Zd.

Bradavica, jezavost, ubožec, preganjalec, Vsevedni, osrčje, tečajnik, ponedeljek, Saloma.

Vzemi iz vsake besede po dve zaporedni črki, v zadnji pa tri, pa boš dobil pogovor.

2. Križ.

(Miroljub.)

Sestavi iz teh črk tri besede, ki jih boš čital od vrha navzdol in od leve na desno.

Pomen besed: skupno ime za domače ptice, prodajalec dragocenih predmetov, moško ime.

Rešitve v 2. številki:

1. Računska uganika.

Ustrelil je 6 zajcev in 9 jerebic. Zajci imajo skupaj 24 nog, jerebice pa 18; skupaj 42 nog. 6 zajcev ima 6 glav, 9 jerebic pa 9; skupaj 15 glav.

2. Srce.

Beri najprej štev. 1000 v srednjem srcu. Potem vzemi iz vsakega srca vedno po eno črko, in sicer v isti smeri, kakor ti kažejo puščice pri žilah, in tako sestaviš:

»Tisoč solz na sveti
to srce izjoka,
ki ne ve jim vzroka
drugi kakor Bog.«

3. Številnica.

30	39	48	1	10	19	28
38	47	7	9	18	27	29
46	6	8	17	26	35	37
5	14	16	25	34	56	45
13	15	24	33	42	44	4
21	23	32	41	43	3	12
22	31	40	49	2	11	20